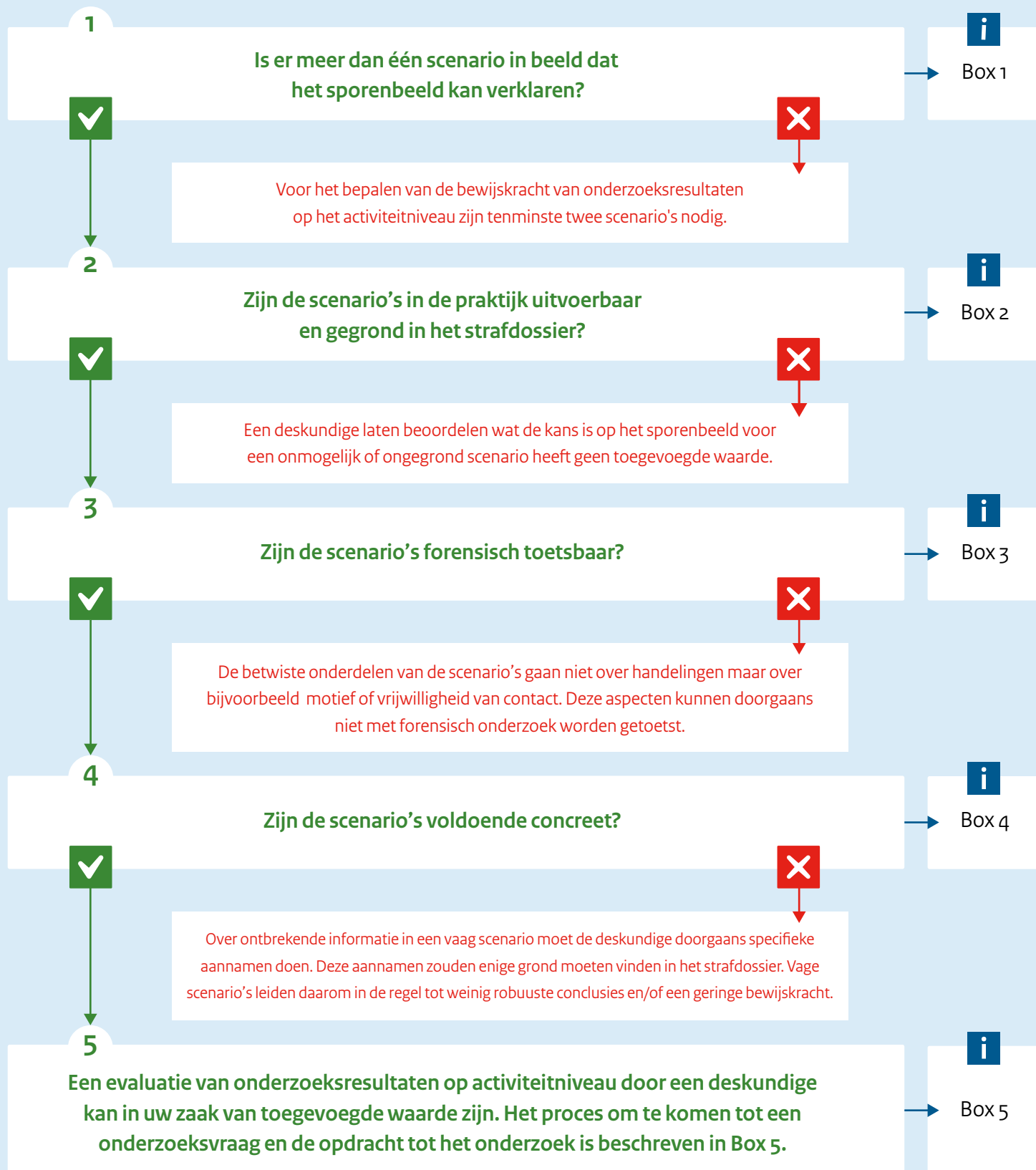

Een evaluatie op activiteitsniveau door een deskundige

Heeft het zin? Kan het? Wat is er voor nodig?

Dit schema is bedoeld als ondersteuning bij het nemen van beslissingen over onderzoek gegeven hypothesen op activiteitsniveau. Voor vragen over dit schema, de onderzoeksvraag of het onderzoek zelf kunt u contact opnemen met de forensisch adviseurs bij de rechtbank of het gerechtshof, de forensisch officier van justitie of een intakecoördinator van het NFI (070-8886888).

Een evaluatie op activiteitsniveau door een deskundige

Box 1 Meer dan één scenario

Forensisch onderzoek kan op verschillende momenten verschillende doelen dienen. In het begin van een strafrechtelijk onderzoek zal forensisch onderzoek vooral een bijdrage leveren aan het opsporen en identificeren van personen en het vormen van scenario's. In een latere fase zal het forensisch onderzoek meer gericht zijn op nadere invulling van scenario's of de toetsing daarvan.

Het evalueren van onderzoeksresultaten op het activiteitsniveau vindt vooral plaats in de latere fase. Hier plaatsen we de resultaten van een onderzoek in de context van een strafzaak. Een deskundige beoordeelt of de onderzoeksresultaten een scenario in een bepaalde mate meer steunen dan een ander scenario. Voor een dergelijke weging zijn altijd tenminste twee scenario's noodzakelijk.

Doorgaans zullen deze scenario's door het Openbaar Ministerie en de verdediging worden aangedragen. Wanneer één van de procespartijen geen scenario aandraagt heeft een evaluatie van de onderzoeksresultaten door een deskundige vaak geen toegevoegde waarde. Er kan dan alleen worden nagegaan hoe goed het sporenbeeld past bij het enige scenario zonder het in perspectief te kunnen plaatsen ten opzichte van een ander scenario waar het sporenbeeld wellicht beter of minder goed bij past. Met slechts één scenario kan dan ook geen bewijskracht worden gerapporteerd. In uitzonderlijke gevallen kan het voorkomen dat de verdachte ontkent het delict te hebben gepleegd maar geen enkel idee heeft hoe bijvoorbeeld zijn DNA op de plaats delict of op de kleding van het slachtoffer terecht is gekomen. In dergelijke gevallen is het raadzaam om te onderzoeken of er in de casus een reële kans is op een legitiem overdrachts- of contaminatie-scenario. De deskundige zou nader kunnen adviseren over mogelijkheden om dit te onderzoeken.

[Kokshoorn \(2020\) Contaminatie van humane biologische sporen: eliminatiedatabanken in hun context. Expertise & Recht 2020-4:124-133.](#)

Rol opdrachtgever:

Belangrijk is dat de opdrachtgever in het kader van waarheidsvinding ook oog heeft voor plausibele scenario's, anders dan - of in aanvulling op - scenario's die door de procespartijen zijn aangedragen. Op verzoek kan de deskundige hierover adviseren.

Meer informatie:

Meer informatie over de werkwijze van de deskundige bij een evaluatie van onderzoeksresultaten op activiteitsniveau is te vinden in:

[Kokshoorn et al. \(2014\) Bewijskracht van onderzoek naar biologische sporen en DNA. Deel 3: Activiteitsniveau. Expertise en Recht 2014-6: 213-219.](#)

Een evaluatie op activiteitsniveau door een deskundige

Box 2 Een praktisch uitvoerbaar en in het strafdossier gegrond scenario

Een deskundige evalueert resultaten van een onderzoek onder hypothesen die zijn afgeleid van scenario's die in de zaak relevant zijn. Dit betekent dat de deskundige beoordeelt hoe waarschijnlijk de onderzoeksresultaten zijn als de ene hypothese waar is, en hoe waarschijnlijk deze resultaten zijn als de andere hypothese waar is. Een dergelijke evaluatie is alleen zinvol als op voorhand beide scenario's in een bepaalde mate aannemelijk zijn. Dat wil zeggen dat de in de scenario's genoemde handelingen in de praktijk uitvoerbaar zijn en enige aanknopingspunten hebben in het strafdossier. Een deskundige bepaalt niet of een scenario aannemelijk is.

Wanneer aanknopingspunten voor een aangedragen scenario ontbreken in het strafdossier is het raadzaam om door te vragen op details en vervolgens na te gaan of deze door middel van tactisch onderzoek geverifieerd of gefalsificeerd kunnen worden. Denk bijvoorbeeld aan het (aanvullend) horen van getuigen of het uitlezen van telefoongegevens. Ook kan worden gedacht aan het laten doen van een videoreconstructie waarin zowel de praktische uitvoerbaarheid kan worden getoetst als detailinformatie over de verrichte handelingen kan worden verkregen.

Het is uiteindelijk aan de rechter om te beslissen of het scenario op voorhand aannemelijk wordt geacht (zie hiervoor tevens het Venrayse arrest van de Hoge Raad, <https://uitspraken.rechtspraak.nl/inziendocument?id=ECLI:NL:HR:2010:BK3359>).

Als naar het oordeel van de rechtbank of het gerechtshof niet hieraan wordt voldaan, dan heeft een evaluatie van de onderzoeksresultaten door de deskundige weinig tot geen toegevoegde waarde.

Een evaluatie op activiteitsniveau door een deskundige

Box 3 Een forensisch toetsbaar scenario 1/2

Forensisch toetsbare scenario's bevatten elementen die met forensisch onderzoek nader kunnen worden onderzocht. Uit deze scenario's worden vervolgens hypothesen op activiteitsniveau afgeleid. De hypothesen beschrijven welke specifieke handelingen zijn uitgevoerd, de persoon die deze handelingen heeft uitgevoerd, en het moment waarop die handelingen zijn uitgevoerd. Tussen de twee hypothesen verschillen een of meer van deze aspecten.

Forensisch toetsbaar

Een voorbeeld van toetsbare hypothesen is:

H1: De verdachte heeft het slachtoffer tijdens het incident met een mes gestoken.

H2: Iemand anders dan de verdachte heeft het slachtoffer tijdens het incident met een mes gestoken.

Wanneer vaststaat dat het slachtoffer door één persoon is gestoken dan sluiten de handelingen elkaar uit. Het slachtoffer is immers of door de verdachte of door iemand anders gestoken. De bevindingen van forensisch onderzoek kunnen hieraan worden getoetst.

Een ander voorbeeld is een aangifte van een seksueel delict, waarbij de stellingen zijn:

H1: Verdachte heeft aangeefster in de nacht van 2 op 3 mei met zijn vingers in haar vagina gepenetreerd.

H2: Er is in de nacht van 2 op 3 mei geen seksueel contact geweest tussen verdachte en aangeefster.

Hier is betwist of er een seksuele handeling door verdachte is uitgevoerd. Ook hier sluiten de beschreven handelingen elkaar uit en kunnen de bevindingen van het forensisch onderzoek informatief zijn voor de vraag of penetratie wel of niet heeft plaatsgevonden.

Meer informatie over het formuleren van toetsbare hypothesen is te vinden in:

[Kokshoorn et al. \(2020\) Scenario's, hypothesen, aannamen en contextinformatie; wat bedoelt de deskundige eigenlijk? Expertise en Recht 2020-3: 96-104.](#)

Niet forensisch toetsbaar

Het kan ook voorkomen dat de scenario's die door de betrokken partijen worden aangedragen wel van elkaar verschillen maar geen toetsbare elementen bevatten voor het forensisch onderzoek. Denk hierbij aan situaties waar de motivatie achter de handeling wordt betwist. Zo kan bijvoorbeeld worden betwist of de verdachte wel of niet handelde uit noodweer of dat er wel of niet toestemming is geweest voor seksueel contact. Dergelijke aspecten van de scenario's kunnen doorgaans niet door een forensisch deskundige worden beoordeeld. Een evaluatie van de onderzoeksresultaten door een deskundige heeft dan ook geen toegevoegde waarde. De deskundige kan op verzoek adviseren over de forensische toetsbaarheid van de scenario's.

naar schema ↑

Een evaluatie op activiteitsniveau door een deskundige

Box 3 Een forensisch toetsbaar scenario 2/2

Is het onderzoek op activiteitsniveau zinvol?

Ook al zijn scenario's forensisch toetsbaar dan geeft dat nog geen garantie dat de onderzoeksresultaten onderscheidend zullen zijn tussen de scenario's. Onderzoek op activiteitsniveau kan op verschillende manieren bijdragen aan de waarheidsvinding:

- Als onderzoeken onderscheidend zijn ten aanzien van de scenario's kunnen ze bijdragen aan de overtuiging van de rechter omtrent de waarheid van deze scenario's.
- Als onderzoeken niet onderscheidend zijn ten aanzien van de scenario's kunnen ze alsnog de rechter nader inzicht verschaffen in de mogelijkheid van een bepaald scenario en daarmee eveneens bijdragen aan de beslissing in een strafzaak.

De deskundige kan daarom niet op basis van alleen de te verwachten bewijskracht (= maat voor het onderscheidend karakter van het onderzoek) beoordelen of het onderzoek op activiteitsniveau zinvol is of niet. Een scenario dat mede wordt geformuleerd op basis van reeds onderzochte forensische sporen zal in het algemeen de aanwezigheid van deze sporen redelijk kunnen verklaren. Hoe beter de sporen bij beide scenario's passen hoe minder onderscheidend ze zullen zijn ten aanzien van de scenario's. Ofwel, hoe kleiner het onderscheidend vermogen van de sporen, hoe lager de bewijskracht bij een evaluatie op het activiteitsniveau.

Een evaluatie op activiteitsniveau door een deskundige

Box 4 Een concreet scenario 1/2

Een deskundige kan alleen een inschatting maken van de kans op het aangetroffen sporenbeeld als de scenario's die worden voorgelegd voldoende concreet zijn. Denk daarbij aan Wie deed Wat, Waarmee, Waar, Wanneer (hoe vaak) en op Welke Wijze. Vage verklaringen van "misschien heb ik dat ooit vastgehad", "ik heb hem denk ik wel eens ontmoet" of "ik kwam daar wel eens" zijn onvoldoende specifiek voor een activiteitsniveau evaluatie en verlangen nadere invulling van details zoals:

- Hoe vaak kwam je daar?
- Wat deed je daar?
- Wanneer was je er/deed je dat voor het laatst?
- etc.

Om de kans op het aantreffen van aan een betrokkene gerelateerde sporen op een locatie in te schatten is de frequentie, aard en tijdstip van het contact dus relevant.

Om een evaluatie van onderzoeksresultaten uit te kunnen voeren is naast een set concrete scenario's ook andere, niet-betwiste informatie van belang. De deskundige zal altijd om deze informatie vragen als hij deze nog niet heeft. Voorafgaand aan een opdracht aan de deskundige is het daarom raadzaam om de voor de deskundige relevante informatie te (laten) verzamelen, hier ligt een taak voor zowel het Openbaar Ministerie als de verdediging. Welke informatie hierbij van belang kan zijn voor bijvoorbeeld Forensisch DNA-onderzoek kunt u vinden in het document '[Het verzamelen van informatie over het ontstaan van DNA-sporen](#)'.

Onder de volgende omstandigheden is de deskundige genoodzaakt een aanname doen:

1. De informatie is onzeker

Dit komt o.a. voor wanneer er verschillende versies bestaan over de omstandigheden van het delict. Bijvoorbeeld wanneer het slachtoffer diverse malen verschillend verklaart over diverse aspecten van het voorval (bijv. de verrichte handelingen, het tijdstip of de duur). De vooraf afgestemde keuzes voor deze aspecten legt de deskundige vast in één of meerdere aannames.

Rol opdrachtgever:

Beslissen - in overleg met de betrokken partijen - over met welke informatie en aannames de deskundige de evaluatie kan uitvoeren. Hiertoe kan worden geïnvesteerd in meer zekerheid, bijvoorbeeld door aanvullende verhoren (slachtoffer, verdachte, getuigen) om meer invulling te geven aan de scenario's.

Een evaluatie op activiteitsniveau door een deskundige

Box 4 Een concreet scenario 2/2

2. De informatie is onbekend

Een bekend voorbeeld is de vraag of de dader handschoenen heeft gedragen. Als de informatie niet bekend is, zal de deskundige daarover een aanname moeten doen. Is er geen grondslag, algemene kennis of logisch principe om hierover een aanname te doen? Dan kan in overleg met de opdrachtgever worden besloten de evaluatie uit te voeren onder verschillende aannamen (bv. De DNA-resultaten wordt beschouwd enerzijds onder de aanname dat er handschoenen zijn gedragen en anderzijds onder de aanname dat er geen handschoenen zijn gedragen). Als ontbrekende informatie cruciaal is, kan dat een reden zijn om de evaluatie niet uit te voeren.

Rol opdrachtgever:

Het is aan de rechtbank/het hof om de redelijkheid van de aanname te beoordelen. Als een of meer aannamen niet redelijk zijn, dan zal dat invloed kunnen hebben op de bruikbaarheid van de door de deskundige gerapporteerde conclusie.

Een evaluatie op activiteitsniveau door een deskundige

Box 5 De onderzoeksvraag en -opdracht 1/2

Voor een evaluatie van onderzoeksresultaten op activiteitsniveau is doorgaans een benoeming van een deskundige door een rechter-commissaris (RC) of raadsheer-commissaris (RhC) noodzakelijk. Een uitzondering hierop is forensisch humaan DNA-onderzoek waarvoor deskundigen zijn geregistreerd in het Nederlands Register voor Gerechtelijk Deskundigen (NRGD) (Zie het register '001.3 Humaan DNA-analyse en Interpretatie – Activiteitsniveau'). Deze registratie biedt het Openbaar Ministerie de juridische mogelijkheid om aan de geregistreerde deskundige een opdracht tot onderzoek af te geven.

In alle gevallen geldt dat het raadzaam is de verdediging in een vroeg stadium bij het proces te betrekken. Een belangrijk deel van de voor de evaluatie relevante informatie zal immers door de verdediging moeten worden aangedragen.

Hieronder volgt een stappenplan om te komen tot een opdracht tot onderzoek op activiteitsniveau:

Stappenplan (eventuele) evaluatie van onderzoeksresultaten op activiteitsniveau

1. Wanneer de stappen in het beslisschema zijn doorlopen en door de zittingscombinatie een activiteitsniveau onderzoek wordt overwogen, is het raadzaam een deskundige te raadplegen. Dit kan telefonisch of schriftelijk maar bij voorkeur tijdens een regiebijeenkomst/Forensisch Intake (FIT) gesprek bij de R(h)C.
2. De zaakofficier stemt, voorafgaande aan de opdracht tot een DNA evaluatie op activiteitsniveau, af met de lokale forensisch officier.
3. Tussen de deskundige, het Openbaar Ministerie en de verdediging kan dan, al dan niet onder voorzitterschap van de R(h)C, een nadere afstemming plaatsvinden over:
 - De verwoording van hypothesen en scenario's.
 - Beschikbare informatie en benodigde aannamen.
 - De haalbaarheid van het onderzoek.
 - Of het onderzoek monodisciplinair is of dat een IDFO-rapportage (interdisciplinair Forensisch Onderzoek) zinvol is. Meer informatie over IDFO-onderzoek is te vinden in de [Vakbijlage IDFO](#)
 - De regels met betrekking tot de communicatie met politie, Openbaar Ministerie, in- of externe deskundigen, e.d.
 - De benodigde vs. de beschikbare capaciteit voor de betreffende onderzoeken. Dergelijke onderzoeken zijn doorgaans complex en vergen veel capaciteit, dit gaat af van de landelijke capaciteit voor forensisch onderzoek.
 - De gewenste levertijden van het rapport.

Een evaluatie op activiteitsniveau door een deskundige

Box 5 De onderzoeksvraag en -opdracht 2/2

Eventueel kan voorafgaande aan zo'n overleg een schriftelijk advies hierover worden uitgebracht.

4. De R(h)C (eventueel in overleg met een forensisch adviseur) of zaaksofficier (in overleg met de forensisch officier) beslist of de beantwoording van de onderzoeksvraag aan één of meer forensische disciplines kan worden toebedeeld. In dat laatste geval kan de opdrachtgever zich wenden tot een IDFO-deskundige (Interdisciplinair Forensisch onderzoek). Bij twijfel hierover kan er (zonder benoeming) een IDFO-consult worden aangevraagd.
5. De deskundige structureert de informatie en stelt op basis daarvan (toetsbare) hypothesen op. Hiernaast formuleert de deskundige aan de hand van de contextinformatie de niet-betwiste informatie ('feiten') en aannamen. Vervolgens wordt deze informatie aan de opdrachtgever voorgelegd.
6. De opdrachtgever beoordeelt de voorgestelde hypothesen en aannamen en beslist of het activiteitsniveau onderzoek zal worden aangevraagd.

Indien de evaluatie op activiteitsniveau wordt uitgezet:

1. Bij voorkeur wordt de evaluatie op activiteitsniveau door een andere deskundige gerapporteerd dan de deskundige die betrokken is geweest bij het structureren van de relevante informatie en het opstellen van de hypothesen (dit om eventuele risico's op het optreden van cognitieve bias te minimaliseren).
2. Gemiddeld duurt het verzamelen van informatie en schrijven van het rapport meerdere maanden. In overleg met de deskundige wordt de gewenste levertijd vastgelegd.